

nientiaire regelgeving een bron van grote rechtsonzekerheid voor gedetineerden. Bij de respondenten leven dan ook veel vragen rond het detentieregime, tuchtmaatregelen, houding van gevangenisdirectie ... Daarnaast leven er veel vragen bij gedetineerden rond gerechtelijk privaatrecht (in hoofdzaak schuldenproblematiek: beslag, collectieve schuldenregeling ...), personen- en familierecht (huwelijk, echtscheiding, omgangsregeling met kinderen) en sociaal recht (arbeidsrecht en sociale zekerheid).

Aangezien de meerderheid van de gedetineerden nog met vragen worstelen en er weinigen zijn die hierop makkelijk een antwoord vinden, lijkt een bepaalde vorm van eerstelijns-juridische bijstand in de gevangenis wenselijk. Uit de enquête blijkt ook dat velen graag een juridisch expert en/of hulpverlener zouden kunnen raadplegen. In de gevangenis van Antwerpen wordt tot op heden geen eerstelijnsrechtshulp geboden.

Toch moeten we ons ervoor hoeden om hals over kop een extra aanbod te creëren. Het louter creëren van extra aanbod *intra muros* is immers geen garantie op succes.

Er zijn vele manieren denkbaar waarop een eventuele eerstelijns-juridische dienstverlening naar gedetineerden toe kan plaatsvinden. Het komt erop aan een systeem te vinden dat aansluit bij de specifieke context van het Antwerpse Arresthuis.

Een advocaat wordt (terecht) door de respondenten nog steeds ervaren als het archetype van de juridische expert. Bovendien kan deze de nodige onafhankelijkheid en onpartijdigheid garanderen. De eigen advocaat blijkt nochtans niet altijd bereikbaar voor eerstelijnsvragen die de strafzaak te buiten gaan.

Behalve gedegen juridische kennis van zaken, vinden gedetineerden het schijnbaar ook primordiaal dat ze met hun vragen terecht kunnen bij een vertrouwenspersoon. Dit impliceert laagdrempeligheid: de juridische hulpverlening zou moeten voldoen aan de 5 B's, zodat ze voor iedereen in de gevangenis toegankelijk is (bereikbaar, beschikbaar, betaalbaar, begrijpbaar, bruikbaar).

Een verbetering van de bereikbaarheid van verschillende instanties binnen de gevangenis (Penitentiair Beambten, PSD, JWA ...), zou eveneens vruchten kunnen afwerpen om een aantal vragen van gedetineerden te kanaliseren.

Ten slotte zijn we ervan overtuigd dat er in de gevangenis vooral nood is aan gerichte informatie. Rond thema's als penitentiair recht, schuldenproblematiek en personen- en familierecht zouden specifieke informatiesessies of voorlichtingsbrochures (in verschillende talen) kunnen worden opgezet. Rond deze thema's zou – zoals

nu reeds in sommige gevallen gebeurt – kunnen worden samengewerkt met een aantal diensten buiten de gevangeniscontext: O.C.M.W., gerechtsdeurwaarder, Kind & Gezin ...

Virna VAN DER ELST,
herstelconsulente gevangenis Antwerpen
Frédéric TAMBORIEN,
jurist Justitieel Welzijnswerk Antwerpen

Internationaal en Europees strafrecht

Regelgeving

A. EUROPESE UNIE

Vooruitgang geboekt inzake de gerechtelijke samenwerking in strafzaken tijdens het Griekse voorzitterschap in 2003.

Inleiding

Tijdens het Griekse voorzitterschap van de Europese Unie is de Raad van Ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken vier maal bijegekomen; op 27 en 28 februari, op 28 en 29 maart (informele Raad te Veria), op 8 mei en op 5 en 6 juni. Er werden verschillende dossiers aangaande de gerechtelijke samenwerking in strafzaken besproken en over een aantal van deze dossiers werd een politiek akkoord bereikt.

Dossiers waarover een akkoord werd bereikt

Zo bereikten de Ministers van Justitie tijdens hun vergadering in februari een politiek akkoord over een voorstel voor een kaderbesluit van de Raad over aanvallen op informatiesystemen. Dit voorstel was in april 2002 door de Commissie ingediend en strekt ertoe om in het kader van de Europese Unie een gemeenschappelijke omschrijving uit te werken voor de illegale toegang tot informatiesystemen, alsook voor de illegale interferentie met informatiesystemen. Hiernaast wordt er ook voorzien in een harmonisatie van de straffen voor dergelijke gedragingen.

Op de vergadering die op 8 mei werd gehouden konden de ministers het eens worden over het voorstel voor een kaderbesluit in verband met de toepassing van het beginsel van de wederzijdse erkenning op geldelijke sancties. Dit instrument voorziet in een mechanisme waarin geldelijke sancties van ten minste 70 euro die worden uitgesproken in één Lidstaat ook ten uit-

voer moeten kunnen worden gelegd op het grondgebied van een andere Lidstaat, wanneer de overtreders daar woont, of goederen of eigendommen heeft. Het instrument betreft zowel strafrechtelijke overtredingen als administratiefrechtelijke overtredingen voorzover er voor dergelijke overtredingen de mogelijkheid bestaat om ze te laten behandelen door een in strafzaken bevoegde rechter. De onderhandelingen over dit kaderbesluit duurden bijna twee jaar met name vanwege het feit dat het moeilijk was om het eens te worden over de vraag voor welke gedragingen de Lidstaten het beginsel van de dubbele strafbaarheid niet meer zouden toepassen. Uiteindelijk werd gekozen voor een systeem gebaseerd op het Europees Aanhoudingsbevel, te weten een lijst van gedragingen waarvoor de Lidstaten zich niet meer kunnen beroepen op het beginsel van de dubbele strafbaarheid. Deze lijst herneemt de gedragingen uit de lijst van het Europees Aanhoudingsbevel maar omvat tevens een aantal andere gedragingen die in het bijzonder van toepassing zijn op de geldelijke sancties.

Gedurende de laatste Raad van de Ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken onder het Griekse voorzitterschap in juni werd een akkoord bereikt over het politiek zwaarwegende dossier betreffende de overeenkomst tussen de Europese Unie en de Verenigde Staten over uitlevering en wederzijdse rechtshulp. Tevens werd er een Raadsbesluit goedgekeurd dat ertoe strekt om het voorzitterschap de bevoegdheid te geven om de overeenkomst met de Verenigde Staten namens de Europese Unie te tekenen. Het akkoord zal op 25 juni door het voorzitterschap in Washington worden getekend.

Inhoudelijk omvat het akkoord de meeste aspecten aangaande uitlevering en wederzijdse rechtshulp. Over een aantal politiek gevoelige onderwerpen voor de Europese Unie zoals de doodstraf, de militaire rechtbanken of bepalingen omtrent de gegevensbescherming kon uiteindelijk toch een compromis worden bereikt. Een van de redenen hiervoor is dat de fundamentele rechtsbeginselen zijn gewaarborgd door het feit dat de bestaande bilaterale akkoorden tussen de Lidstaten en de Verenigde Staten van kracht blijven. Het is tevens van belang dat de Lidstaten ingevolge artikel 24 VEU de mogelijkheid hebben om een verklaring af te leggen die stelt dat er regels moeten worden opgesteld om in overeenstemming te komen met grondwettelijke bepalingen. Het gevolg van een dergelijke verklaring is dat het akkoord voor de betreffende Lidstaat pas van kracht wordt nadat de interne procedures zijn afgerond. Verschillende Lidsta-

ten, waaronder ook België, maakten gebruik van deze mogelijkheid.

Behalve deze politieke akkoorden werden de volgende instrumenten waarover reeds een politiek akkoord bestond officieel aangenomen door de Raad:

- het Kaderbesluit van de Raad van 27 januari 2003 inzake de bescherming van het milieu door middel van het strafrecht;
- het Besluit van de Raad van 8 mei 2003 inzake opsporing en vervolging van genocide, misdrijven tegen de menselijkheid en oorlogsmisdrijven.

Dossiers waarover geen akkoord werd bereikt

Over een aantal andere onderwerpen die tijdens het Griekse voorzitterschap werden besproken konden de Lidstaten (nog) geen overeenstemming bereiken.

Zo bleek dat het voorstel voor een kaderbesluit ter bestrijding van racisme en vreemdelingenhaat waarover meer dan een jaar op verschillende niveaus werd onderhandeld in een impasse was beland. Verschillende delegaties waren van mening dat het toepassingsgebied veel te beperkt was en wilden ter compensatie van dit beperkte toepassingsgebied een bepaling in de tekst opnemen die voor een uitgebreide reeks van bepalingen de wederzijdse erkenning moest garanderen. Andere delegaties konden een dergelijke bepaling niet aanvaarden en nadat dit meningsverschil verschillende malen op de raad van Ministers was gebleken, besloot het Griekse voorzitterschap het onderwerp van de politieke agenda te halen.

Een ander dossier waarover tijdens het Griekse voorzitterschap geen akkoord kon worden bereikt is het voorstel voor een kaderbesluit betreffende de erkenning van confiscatiebeslissingen in de Europese Unie. Nadat onder het Deense voorzitterschap al een akkoord was bereikt over een kaderbesluit aangaande de harmonisatie van de confiscatie en bepaalde verruimde confiscatiemogelijkheden, was het de bedoeling van het Griekse voorzitterschap om ook deze tekst inzake de wederzijdse erkenning van confiscatiebeslissingen af te ronden. De wens van een aantal delegaties om een weigeringsgrond voor de erkenning van bepaalde beslissingen tot verruimde confiscatie in te voeren kon door andere delegaties niet worden aanvaard en om deze reden kon er op de Raad van 5 en 6 juni geen akkoord worden bereikt over de tekst.

De Ministers van Justitie spraken op de vergadering van 5 en 6 juni ook over een dossier inzake de onderhandelingen van de Europese Unie met Zwitserland. Deze onderhandelingen

betreffen een aantal communautaire aspecten maar daarnaast ook aspecten aangaande het Schengen-aquis, te weten de gerechtelijke samenwerking tussen de Unie en Zwitserland. De voornaamste reden waarom er nog geen overeenstemming werd bereikt tussen de Europese Unie en Zwitserland is gelegen in het feit dat Zwitserland ten aanzien van de gerechtelijke samenwerking voor fiscale delicten bepaalde uitzonderingen wenst die niet aan de andere Schengen-partners zijn toegekend. Voor verschillende Lidstaten van de Europese Unie is deze Zwitserse eis niet aanvaardbaar omdat dit zou ingaan tegen het huidige Schengen-aquis. Er moet worden opgemerkt dat de onderhandelingen hierover en de onderhandelingen met Zwitserland over bepaalde communautaire onderwerpen (zoals de fraudebestrijding of de spaarfiscaliteit) als één pakket worden beschouwd en dat het daarom niet ondenkbaar is dat de Europese Unie op den duur voor de gerechtelijke samenwerking bepaalde concessies doet om één van de andere dossiers te deblokkeren en een algemeen akkoord te bereiken.

Initiatieven van het Griekse voorzitterschap

Op het gebied van het materiële strafrecht deed het Griekse voorzitterschap twee voorstellen.

Het eerste voorstel betreft een kaderbesluit inzake de toepassing van het 'ne bis in idem'-beginsel. Het doel van dit voorstel is om te komen tot een harmonisatie van de regels en de definities in verband met de toepassing van het 'ne bis in idem'-beginsel in de verschillende Lidstaten.

Het andere initiatief van Griekenland heeft betrekking op de bestrijding van de handel in menselijke organen en weefsels en strekt ertoe om gezamenlijke delictomschrijvingen en straffen voor misdrijven op het gebied van de handel in organen en weefsels te voorzien.

De onderhandelingen over beide voorstellen bevinden zich nog in de beginfase en zullen door het toekomstige Italiaanse voorzitterschap worden voortgezet.

Mathieu VAN RAVENSTEIN,
adjunct-adviseur dienst Europese coördinatie –
FOD Justitie

B. BELGIË

Wet 13 maart 2003 tot invoeging van een artikel 10, 6° in de Wet van 17 april 1878 houdende de Voorafgaande Titel van het Wetboek van Strafvordering (B.S. 19 mei 2003, eerste uitgave)

De Wet van 13 maart 2003 vervolledigt de implementatie van het Europees Verdrag tot bestrijding van terrorisme (Straatsburg, 27 januari 1977) door het Belgisch strafmachtsrecht uit te breiden tot feiten – m.i.v. de poging daartoe en de deelneming daaraan – strafbaar naar artikel 2 van dit instrument en gepleegd op het grondgebied van een verdragspartij. Het betreft ernstige misdaden tegen het leven, de individuele vrijheid of de fysieke integriteit van personen, alsook ernstige daden van geweld tegen goederen die mede personen in gevaar brengen, die niet opgenomen zijn in artikel 1. De nieuwe wet verleent bevoegdheid aan de Belgische rechterlijke autoriteiten om er kennis van te nemen, op voorwaarde dat de vermoedelijke dader in België – ook toevallig – aangetroffen wordt en hij aan de territoriaal bevoegde partij niet wordt uitgeleverd. De redenen die ten grondslag liggen aan de weigering uit te leveren worden door de wet zelf limitatief bepaald door verwijzing naar artikel 2 (exceptie van het politiek delict), 5 (discriminatieclausule) en 11 (regime van de doodstraf) van het Europees Uitleveringsverdrag, alsook naar het Belgisch voorbehoud bij artikel 1 van hetzelfde Verdrag (hardheidsclausule).

De Memorie van Toelichting preciseert dat het nieuwe artikel geen afbreuk doet aan de bevoegdheid van het Openbaar ministerie om de opportuniteit van de vervolgingen te beoordelen (*Parl. St. Kamer 2000-2001, nr. 1179/001*). Toch leek de uitzonderlijke extraterritoriale bevoegdheidsuitbreiding die de wet verwezenlijkt een reden voor de regering om in artikel 3 van het wetsontwerp te stellen dat ze enkel zal gelden voor feiten gepleegd na 29 mei 2003, datum van inwerkingtreding. Hierdoor worden doctrinale en jurisprudentiële controverses over de terugwerkende kracht ervan vermeden in volle eerbiediging van het legaliteitsbeginsel.

Wet van 23 april 2003 tot wijziging van de Wet van 16 juni 1993 betreffende de bestraffing van ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht en van artikel 144ter van het Gerechtelijk Wetboek (B.S. 7 mei 2003)

De recentste perikelen van de vigerende Belgische genocidewetgeving worden door G. VERMEULEN in het editoriaal van onderhavige num-